

ÖTVEN ÉV

Az önkéntes rendőr ahol tud, segít, ahol nem akarják, ott is. (a nép ajkáról)

Az önkéntes rendőr

Csontó Sándor

Budapest egyik legforgalmasabb csomópontjánál állunk a Rákóczi úton, a Blaha Lujza tér sarkán, tovább, balra tartva következne a Klauzál utca torkolata. A csoportosulás mögött ekkor még áll a Nemzeti Színház (Népszínház). A helyszínről a háttérben kőlapokkal burkolt árkád-sor, felettük a falsíkból kiugró ablakfülkék, valamint a ma is meglévő rombusz alakú vitrinnyílás ad biztos támpontot. Éppen elsuhan a „bengálinak” nevezett

villamos, 60-as vagy 68-as, amely akkor még teljes hosszában szelte át a várost a Thököly, Rákóczi, Kossuth Lajos nyomvonalon, majd át az Erzsébet hídon Budára. (Zsigmond Gábor pontosítása nyomán.) Főszereplőnk egy kifogástalan eleganciával öltözött (legendás bőrkabát!) úr, fején vadászkalap, az orr alatt kefe bajusz, amely akár téves asszociációkra is okot adhatna. A jó kiállású férfi határozott, jobbos kézmozdulattal tartja vissza

a kereszteződésnél átkelni szándékozó, egyébként magától is türelmesen várakozó (avagy megjuhászodott) utcanépet. (A jelzőlámpák vajon elromlottak?) Bal felkarján az önkéntes rendőrök részére rendszeresített kék színű, fehér szegéllyel ellátott, 45 centi hosszú és 11 centi széles karszalag. Közepén két sorban fehér betűkkel „ÖNKÉNTES RENDŐR” felirat. (A csoportvezető jelzésére az önkéntes szó feletti, 6 centi hosszú, 1 centi széles, arany színű szalag szolgál.) Másik kezében a sportpályákról ismeretes éles hangú síp, amellyel az esetleges renitenskedőket fegyelmezhetné meg, már ha valaki ilyesmire vetemedne.

1965. január 16. Önkéntes rendőr állítja meg a gyalogosokat egy gyalogátkelő előtt

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa 1066/1955 sz. határozatában rendelte el az önkéntes rendőri csoportok szervezését, melyet a következő év februárjában hirdettek ki. Azaz hatvan éve. Az MTI felvétele ugyan ötven évvel ezelőtt készült – ez is egy évforduló: a tizedik, talán ezt ünnepli titokban a fotó –, de talán kellett is egy évtized ahhoz, hogy a látványt és a helyszínt ilyen rutinosan megszokja Pest és Buda.

Tehát 1955-ben látta úgy a rendre felettből kényesen ügyelő hatalom, hogy a már korábban rendszeresített, a helyszínen lakók köréből verbuvált körzeti megbízott jobban megismerheti ugyan a lakosságot és közvetlenül észlelheti a területén előforduló eseményeket, de ez nem elegendő. Ezért, s mert „egyre szorosabbá kell fűzni kapcsolatainkat a helyi dolgozók becsületes tömegével”, a „kapcsolat elmélyítésében” pedig az önkéntes rendőröknek kiemelt szerepük lehet, módot és lehetőséget kellett nyújtani azoknak, „akik állampolgári kötelességük tudatában aktívan kívántak bekapcsolódni a társadalmi tulajdon, a közbiztonság és a közrend védelméért folytatott harcba, [hogy] mint önkéntes rendőrök fejtsék ki tevékenységüket.” (A hivatalos iratokat Szalay Klára, a Rendőrmúzeum könyvtárosa bocsátotta rendelkezésünkre.)

A Kádár-rendszer sajátos rendvédelmi taktikájának része volt, hogy a karhatalmi feladatok végzésére 1957 elején összevonás és szervezeti egyszerűsítés útján létrehozták a BM Karhatalmat, emellett biztosítékként, az MSZMP fegyveres milíciájaként a Munkásőrséget is. A karhatalmi szervek létrehozásával párhuzamosan erősítették meg a rendőri szervezetet: 509 rendőrőrsöt működtettek, 1956. november 4-ét követően pedig újabb 106-ot telepítettek. Aztán a BMH 1957. augusztus 16-i 40. számú parancsával az egész országban kiépítették a körzeti megbízotti rendszert, úgyhogy a városokban 10 ezer, a községekben pedig 6-8 ezer lakosra még egy körzeti megbízottat is rendszeresítettek.

Nos, ebbe a körülmények között felépített struktúrába tagozódott be legkisebb fogaskerék-ként az önkéntes rendőrök szervezete. A rendőri szervekkel közösen, azoknak alárendelve részt vettek a közrend, a közbiztonság védelmében, a rendőri munka nyílt támogatásában, de ha a szükség úgy hozta, a tömegek megfélemlítése és az ellenzék féken tartása is feladataik közé tartozott. „Az ellenforradalmat követően hazánkban egymás után alakultak azok az önkéntes rendőri csoportok, amelyekben férfiak, munkások, falusi dolgozók, értelmiségiek vállalták a rendfenntartás nehéz feladatát. Havonta 16-20 órát is vállalva szabadidejükből.”

A felvételkor a kiválasztott köteles volt fogadalmat tenni, akár csak a kisdobosok és az úttörők. Többen közülük a besúgói hálózatot is „erősítették”. Személyük és csapatuk pusztán létevel, demonstratív ténykedésével jelentősen támogatta a szocialista rendszer működését, hozzájárult annak folyamatos belső legitimitásához. „Az önkéntes rendőr magát szolgálatba helyezheti, és ilyen esetben a hatósági közeget illető büntetőjogi védelemben részesül.”

A Magyar Népköztársaság Belügyminisztériumának parancsa 4/1976

III. 35. Az önkéntes segítők jogosultak:

- az irányító szerv felkérésére közreműködni a lakosság körében végzett oktató, felvilágosító és jogpropaganda munkában;
- az állampolgárokat felhívni a közrendet sértő magatartás abbahagyására;
- bűncselekmény elkövetésén tettenért személyeket elfogni és a legközelebbi rendőri, határőrizeti szervnek átadni;
- gépjárművet igénybevenni szökött bűnöző, határsértő kézrekerítése, baleset áldozatának segítségnyújtása érdekében;
- a helyi tanácsi vagy rendőri szervekhez bekísérni azokat a személyeket, akik koruknál, állapotuknál fogva védelemre szorulnak;
- gyanúsan viselkedő vagy jogszértést elkövető személyt személyazonosságának igazolására felszólítani, az igazolás megtagadása esetén előállítani;
- bűncselekmény vagy szabálysértés esetén a járműveket megállítani, az okmányokat ellenőrizni;
- a közúti forgalomban részvevő járműveket megállítani, a jármű állapotának és berendezéseinek ellenőrzése céljából;
- szolgálatának teljesítése közben szolgálati célra vállalatok, hivatalok, intézmények és egyéb szervek telefonjait igénybevenni;
- a rend fenntartásához, illetve intézkedéséhez a katonai rendészeti szervek, járőrök segítségét kérni;
- a határsávbán tartózkodásra jogosító engedély érvényességéről meggyőződni;
- a határvizeken, folyókon, tavakon a víziközlekedés szabályait ellenőrizni, halászsokat, horgászsokat igazoltni, engedéllyel nem rendelkezőket a tevékenységük megszüntetésére felszólítani;
- kérelemmel, panasszal fordulni a Belügyminisztérium bármely szervéhez;

Fellapoztuk a Sztálinvárosi Hírlap 1959. május 26-i számát – köszönet érte *Lucza Tibornak* –, melyben az alábbi főcímek mellett: „Egyre kevesebb a hiánycikk”, „Az eladók jegyezzék fel a kívánságokat”, „Csökken a rövidital fogyasztás”, „Javul a zöldségellátás”, a jó tollú szerző felvázolja, hogyan is működik az önkéntes rendőr, és mi a feladata.

Hat civil ruhás, karszalagos férfi áll feszes vigyázban a rendőr százados előtt. Szolgálatlétre jelentkeznek. Végighallgatják az eligazító szavakat és elvonulnak, hogy a város különböző pontjain megkezdjék a szolgálatot. Önállóan vagy az ügyeletes rendőrráccsal járják az utcákat, tereket. Ügyelnek a

város közrendjére, éberen őrködnek a társadalmi tulajdon felett, intézkednek a város közlekedésrendészetében, fellépnek a köztisztasági és közegészségügyi szabálysértők ellen. Hasznos tevékenységet fejtenek ki a köztörvényi bűncselekmények, botrányokozások, az együttélési szabályok be nem tartása elleni küzdelemben. Után csellengő gyerekek, csavargó fiatakorúak, ittas emberek megfigyelmezése és még sok más apró-cseprőnek tűnő feladat tartozik szerteágazó hatáskörükbe.

A legtöbb baj az utcán, az úttesten játszó gyerekekkel van, mert amíg a játszótér csaknem teljesen néptelen, rollerekkel, kerékpárral, görkorcsolyákkal cikáznak állandó rémületben tartva az erre haladó gépjárművezetőket. Az önkéntes rendőr hazaküldi a „szabálysértőket”, vagy súlyosabb esetben hazavezeti, hogy a szülő tudomására hozza a történeteket. Sok család okul ebből, de többen köszönet helyett méltatlankodó „kirohanással” fogadják a jóindulatú figyelmeztetést.

Az önkiszolgáló üzletek is kedvelt vadászterületei a szülői felügyelet nélkül csellengő gyerekeknek. Izgalmas kalandnak ígérkezik egy szelet csokoládé elcsenése. Amikor *Sudár Lajos* tetten érte a 9 éves forma fiúcskát, a szülők szégyenkezéssel vegyes megrökönyödéssel vették tudomásul a fiuk ellen emelt vádat. Amint feltűnnek a karszalagos emberek a főtéren, megszeppenve rebbenek szét a pázsitról a gyerkőcök.

A piac téren népes csoport iddoggal a Vörös Csillag Tsz szomszédságában nyílt italkimérés előtt. Büfé – hirdeti a homlokzati felirat. A rendőrség szemé elől alaposan eldugott hely ez itt, kellemes környezet a mértéktelen italozásra hajlamos talponálló-látogatók számára. Egyelőre még nem észlelhető rendellenesség, azon kívül, hogy a kimérés mögött tornyosulnak az üres hordók és rekeszek, a garázdálkodók és az időjárás kénye-kedvének kitéve. Jegyzőkönyvbe kínáló hanyagság...

Sok ehhez hasonló – a kívülállóknak észrevétlennek tűnő – apróság felderítése fűződik az önkéntes rendőrök nevéhez. A munkájukról beszélnek maguk a tények és az erről tanúskodó jegyzőkönyvek. Kerékpártolvajok, üzemi szarkák tettenérése, szabálysértők, botrányokozók ártalmatlanná tétele igazolja. Nem egy esetben állítottak elő olyan gépjárművezetőt, aki nem törődve saját és mások testi épségével ittasan vett részt a közúti forgalomban.

Az önkéntes rendőrök „fénykora” szerencsére lejárt: szerepkörük egy részét a polgárok, más részét a közterületfelügyelők vették át. ●